

Всесвітнє наукове ноосферно-онтологічне товариство
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Громадська організація «Фонд розвитку науки та освіти «ІНТЕЛЕКТ»

World Scientific Noosphere-Ontological Society
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
Public organization "Foundation of Science and Education "INTELLECT"

ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ МОЛОДІ В ХХІ СТОЛІТТІ

*Міжнародний періодичний збірник наукових праць
за загальною редакцією В. П. Бабича, Ю. Д. Бойчука,
Л. С. Рибалко, О. М. Хвостиченка*

SPIRITUAL AND INTELLECTUAL UPBRINGING AND TEACHING OF YOUTH IN THE XXI CENTURY

*International Periodical Collection of Scientific Papers
edited by V. P. Babych, Yu. D. Boychuk,
L. S. Rybalko, O. M. Khvostychenko*

**Випуск / Issue
IV – 2022**

Всесвітнє наукове ноосферно-онтологічне товариство
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
ГО «Фонд розвитку науки та освіти «ІНТЕЛЕКТ»

World Scientific Noosphere-Ontological Society
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
Public organization «Foundation of Science and Education «INTELLECT»

ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ МОЛОДІ В XXI СТОЛІТТІ

*Міжнародний періодичний збірник наукових праць
за загальною редакцією
В. П. Бабича, Ю. Д. Бойчука, Л. С. Рибалко, О. М. Хвостиченка*

Випуск 4

SPIRITUAL AND INTELLECTUAL UPBRINGING AND TEACHING OF YOUTH IN THE XXI CENTURY

*International Periodical Collection of Scientific Papers
edited by V. P. Babych, Yu. D. Boychuk, L. S. Rybalko, O. M. Khvostychenko*

Issue 4

ХАРКІВ — 2022
KHARKIV — 2022

УДК 37.01/.09(058)

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ВИДАННЯ РІШЕННЯМ ВЧЕНОЇ РАДИ
ВСЕСВІТНЬОГО НАУКОВОГО НООСФЕРНО-ОНТОЛОГІЧНОГО ТОВАРИСТВА, м. ХАРКІВ
(протокол 12/1 від 25.12.2022 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Іонова Олена Миколаївна — доктор педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків;

Потапчук Тетяна Володимирівна — доктор педагогічних наук, професорка, професорка кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ;

Кікінежді Оксана Михайлівна — доктор психологічних наук, професорка, професорка кафедри психології, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль.

Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті :
міжнародний періодичний збірник наукових праць / за заг. ред. В. П. Бабича,
Ю. Д. Бойчука, Л. С. Рибалко, О. М. Хвостиченка. Харків : ВННОТ, 2022. Вип. 4. 904 с.
ISSN 2708-4809

У збірнику розглянуто ціннісні орієнтири духовно-інтелектуального виховання, розвиток духовно-інтелектуальних якостей особистості в сучасних умовах. Розкрито особистісні та соціальні детермінанти духовно-інтелектуального виховання і навчання в системі неперервної освіти. Проаналізовано історичні та порівняльні аспекти в теорії і практиці духовно-інтелектуального виховання й навчання. Акцентовано на практичній значущості розвитку духовно-інтелектуального потенціалу суб'єктів освітнього процесу.

Розраховано на науковців, педагогів, здобувачів загальної середньої освіти, здобувачів різного рівня вищої освіти, методистів, управлінців, громадську спільноту, батьків.

Spiritual-intellectual upbringing and teaching of youth in the 21st century : an international periodical collection of scientific papers / ed. by V. P. Babych, Yu. D. Boychuk, L. S. Rybalko, O. M. Khvostychenko. Kharkiv : WSNOS, 2022. Issue 4. 904 p.
ISSN 2708-4809

The collection considers the values of spiritual and intellectual upbringing, the development of spiritual and intellectual qualities of the individual in modern conditions. It is revealed the personal and social determinants of spiritual and intellectual upbringing and education in the system of continuing education. It is analyzed historical and comparative aspects in the theory and practice of spiritual and intellectual upbringing and education. It is emphasis on the practical significance of the development of the spiritual and intellectual potential of the subjects of the educational process.

It is designed for scientists, teachers, applicants for general secondary education, applicants for various levels of higher education, methodologists, managers, civil society, and parents.

© ВННОТ, 2022

© ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2022

ISSN 2708-4809

РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЧНІ ТА АКМЕОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ.	642
Ван Інчжи. Психологічні аспекти підготовки учителів музичного мистецтва	643
Воронін А. І., Зелений І. І. Акмеологічні питання формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів	646
Грубі Т. В. Формування толерантності особистості в системі сучасної освіти	650
Загребельний О. В., Чепель М. О., Дорофеев А. С. Чинники прийняття військовими управлінських рішень в екстремальних ситуаціях	654
Заміщак М. І., Ільницька М. В. Проблема духовно-морального виховання підростаючого покоління	658
Зеленський Б. Р. Формування мотивів професійного зростання	662
Іванькова Н. А. Основні напрями психологічної підготовки фармацевта/провізора	666
Каліна К. Є. Шляхи розвитку та вдосконалення резильєнтності викладачів закладів вищої освіти в умовах військового стану в Україні	670
Кікінежді О. М., Кізь О. Б., Василькевич Я. З. Концепція «сродної праці» Григорія Сковороди у духовно-інтелектуальному вихованні особистості XXI століття : психологічний вимір	675
Клімакова С. М. Шляхи до успіху в різних сферах діяльності на основі використання знань про наміри та цілеспрямовану мету	680
Кобильченко В. В., Омельченко І. М. Цінності як основні складники структури особистості дошкільника	684
Колеснікова Ю. С. Студентська практика в школі як засіб акмеологічного розвитку педагога-наставника	688
Лугова В. М., Паславська О. В. Самоменеджмент як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності в умовах дистанційного навчання	692
Лугова М. С. Духовно-інтелектуальні засади сімейного виховання в сучасних соціокультурних контекстах	697
Погорелова Т. Ю. The structure of hei students' gender culture	701
Полонська А. Ю., Отрошко Т. Ф. Роль емоційного інтелекту в професійній діяльності вчителя початкових класів	705
Пономаренко Я. С. Професійна етика та чесність поліцейських як пріоритетні завдання фахової підготовки	708
Сеньовська Н. Л., Наумович Я. Я. Психокорекційний тренінг як форма духовно-інтелектуального виховання і навчання	711
Сирота Л. Б. Моральний розвиток студента: ставлення до обов'язків	715
Смеречак Л. І. Акмеологічні засади духовно-інтелектуального виховання студентської молоді	719
Стасюк В. В., Дикун В. Г. Faith and atheism in war as a social and psychological problem	722
У Юе, Пісоцька М. Е. Погляди науковців щодо співвідношення між поняттями «індивідуалізація навчання» та «диференціація навчання»	726
Хвостиченко О. М. Почуття як об'єкт духовно-інтелектуального виховання особистості	730

ПСИХОКОРЕКЦІЙНИЙ ТЕРНІНГ ЯК ФОРМА ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ

Сеньовська Н. Л.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна

Наумович Я. Я.

здобувачка другого (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна

У статті розкрито поняття тренінгу як форми духовно-інтелектуального виховання і навчання підлітків. Описано особливості трактування тренінгу в педагогічній та психологічній науці. Виокремлено основи класифікації тренінгів для закладів загальної середньої освіти. Проаналізовано структуру та значення психокорекційного тренінгу для учнів.

Ключові слова: тренінг, психокорекційний тренінг, види та складові тренінгу.

The article reveals the concept of training as a form of spiritual and intellectual education and training of teenagers. The features of the interpretation of training in pedagogical and psychological science are described. The basics of classification of trainings for general secondary education institutions are highlighted. The structure and significance of psychocorrective training for students are analyzed.

Keywords: training, psychocorrective training, types and components of training.

У контексті духовно-інтелектуального виховання та навчання підлітків у закладах загальної середньої освіти універсальною формою роботи можна вважати тренінг.

Слово «тренінг» походить від англійського «to train», що означає «навчати, тренувати, дресирувати». Це поняття виникло у XIX ст. в медицині як різновид психотерапії. У XX ст. тренінги набули поширення в професійній освіті (як форма навчання) та практичній психології (як інструмент розвитку людини). «Тренінг — це одночасно і цікавий процес пізнання себе та інших, і спілкування, і ефективна форма опанування знань, інструмент для формування умінь і навичок, форма розширення досвіду» [4, с. 107].

Сама ідея групової роботи з людьми в цілях особових змін і вдосконалення різних навичок була реалізована педагогікою паралельно (або

й раніше) з усвідомленням в лікарській і психологічній практиці [5, с. 27]. Тренінг як форма навчальної діяльності сприяє формуванню та розвитку важливих знань, умінь, навичок, якостей та властивостей особистості; дає можливість його учасникам розвивати форми поведінки, пов'язані з високою саморегуляцією, самоконтролем, упевненістю в собі та своїх силах, відповідальністю, активністю та самостійністю. Тренінг у педагогіці — це цікавий процес пізнання себе та інших, ефективна форма опанування знань, інструмент для формування умінь і навичок. «Як правило, учасники в захваті від тренінгових методів, тому що ці методи роблять процес навчання цікавим, не обтяжливим» [2, с. 2].

Частіше всього в дослідженнях, які стосуються сфери освіти, поняття «тренінг» трактується як форма інтерактивного навчання, метою якого є розвиток міжособистісної та професійної поведінки. «Тренінг — особливий різновид навчання через безпосереднє «проживання» і усвідомлення виникаючого в міжособистісній взаємодії досвіду, який не зводиться ні до традиційного навчання через трансляцію знань, ні до психологічного консультування або психотерапії» [1].

Не існує універсальної класифікації тренінгів для закладів загальної середньої освіти. Їх можна поділити на види залежно від провідної мети, завдань, контингенту, кількості учасників, тривалості, наявності одного чи більше тренерів, типу керівництва, технічного забезпечення тощо. Найчастіше у школах використовують особистісні (психокорекційні) тренінги.

Психокорекційний тренінг спрямований на зміни психічної сфери особистості; кінцевою метою є вдосконалення самосвідомості, поведінки або фахової діяльності людей (груп); такі тренінги організовують для підлітків, старшокласників та їхніх батьків. Можна виділити такі різновиди:

- 1) соціально-психологічний тренінг – спосіб розвинути компетентності у спілкуванні;
- 2) перцептивний тренінг – формування вмінь та навичок пізнання і розуміння себе й інших;
- 3) тренінг особистісного росту – робота над глибинними установками, спрямована на духовне і професійне зростання.

Будь-яке тренінгове заняття для учнів, незважаючи на різновид та мету проведення, містить три складові: вступ, основну частину, завершальну частину. Кожна з них має своє смислове та емоційне навантаження та складається з відповідних вправ.

Вступна частина. Привітання, знайомство, інформування про тему, мету, завдання, зміст і кінцевий результат тренінгу, оголошення правил

роботи. Знайомство учасників може здійснюватись у формі гри, або за класичним варіантом, але форма гри допомагає зняти психологічне напруження та скутість.

Основна частина. В цій частині наявні практичні вправи, які були заплановані до опрацювання з використанням інтерактивних методів навчання. Головне завдання — робота над собою в умовах постійної взаємодії всіх учасників тренінгу. Використання інтерактивної методів передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових, ділових ігор та спільне вирішення проблем. «Для розкриття змісту теми насамперед варто використовувати активні та інтерактивні методи, експертні оцінки та консультації, практичні приклади та досвід, рекомендації щодо вирішення проблем. Зміст основної частини має бути якомога тісніше пов'язаний з сьогоденням, процесами та явищами, що відбуваються в найближчому соціальному середовищі учасників, викликати у них інтерес» [3, с. 37].

Завершальна частина. Підсумки, відповіді на запитання, оцінка досягнення цілей тренінгу. Оцінка відбувається в колі за допомогою зворотного зв'язку. Існують такі форми і методи оцінки тренінгу: 1) шерінг — полягає у отриманні зворотному зв'язку від учасників протягом тренінгу; 2) дебрифінг — підсумкове обговорення вправ і підбиття результатів; 3) анкетування по завершенні тренінгу; 4) анкетування через визначений термін для вивчення того, як застосовуються отримані знання, вміння та навички [3, с. 38].

Безсумнівною перевагою тренінгових занять є те, що під час них кожен учень має можливість відчувати турботу та увагу інших, він може довіритися та розраховувати на їхню допомогу. Це підвищує якість формування умінь та навичок, а також допомагає знаходити позитивне у людях та світі навколо. Відповідно, тренінги допомагають підліткам і старшокласникам у майбутньому активно та повноцінно жити в соціумі.

Таким чином, психокорекційний тернінг як форма духовно-інтелектуального виховання і навчання школярів дає можливість сформувати та закріпити у підлітків такі різновиди ціннісно-орієнтованої поведінки:

1) рівноправне повноцінне спілкування, засноване на довірі та взаємоповазі учасників;

2) усвідомлення і формулювання власних проблем;

3) гармонізація інтелектуальної та емоційної сфер;

4) прагнення до пізнання себе й оточуючих людей.

Тут основним є не форма, а зміст, що має давати відповідь на реальні запити школярів, незалежно від того, яких саме сфер освітнього процесу (виховання, навчання, розвитку) вони стосуються.

Список використаних джерел

1. Вахоцька І. О. Тренінгові технології в освітньому процесі. *Сучасні тренінгові технології для розвитку особистості: еко-тренінги* : зб. наук. пр. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u279/zbirnik_14.05.2020.pdf (дата звернення: 02.11.2022).
2. Грачова Н. М. Методика проведення тренінгів : метод. мат. Харків : ХОУНБ, 2013. 18 с.
3. Карпенко Є. Організація тренінгу спілкування з дітьми різного віку : метод. мат. до практ. занять. Дрогобич : Дрогобицький держ. пед ун-т імені Івана Франка, 2016. 145 с.
4. Мільчевська Г. С., Ель Хатрі Г., Малютіна Н. О. Тренінгова робота в умовах закладів освіти та у громаді. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. Вип. № 69, Т. 1, С. 106–110. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/69/part_1/23.pdf;
5. Шевчук О. М. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : навч. посіб. Умань : ПП Жовтий, 2011. 133 с.